

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Белікової Наталії Олександрівни

на дисертаційну роботу Шульце Світлани Володимирівни

«Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації
школярів з церебральним паралічем»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. Тема дослідження, здійсненого Світланою Володимирівною Шульце, лежить на перетині актуальних напрямів педагогічної науки й соціальної практики. Пояснимо свою позицію.

Нині розвиток українського суспільства відбувається на засадах демократизації освітньої політики і характеризується посиленням уваги до проблем формування особистості, здатної повноцінно сприймати, розуміти та примножувати матеріальні і духовні цінності. Як зазначено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, здатного навчатися впродовж життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства.

Серед актуальних проблем розвитку особистості особливо відчутними і гострими є питання, що пов'язані із формуванням соціальної адаптації дітей з функціональними обмеженнями (у т. ч. з церебральним паралічем). Реалізація оптимальних шляхів інтеграції такої дитини в реалії сучасного суспільства повинна здійснюватися на основі розвитку особистісної активності та адекватної взаємодії з навколишнім світом.

Важливою особливістю дитячого церебрального паралічу як патологічного стану є тенденція до відновлення порушених функцій організму. У зв'язку з цим в існуючих умовах життєдіяльності важливим є створення та

функціонування системи адаптивної активності школярів з церебральним паралічем шляхом включення механізмів свідомої саморегуляції, в основі яких лежить суб'єктивна індивідуально-особистісна оцінка природних та соціальних впливів.

Найбільшою мірою потребують усіх реабілітаційних заходів саме неповносправні школярі, бо саме у цьому віці закладаються основні соціальні зв'язки, відбувається соціальне становлення дитини. Складність соціальної адаптації дітей із церебральним паралічем у переважній більшості випадків зумовлена відсутністю цілеспрямовано організованих форм вирішення проблеми.

Ефективність заходів, спрямованих на соціальну адаптацію неповносправних школярів, багаторазово зростає за умови комплексного поєднання спільних зусиль різних фахівців, важливу роль серед яких відіграють фахівці із фізичної реабілітації. Адже саме вони відповідають за виявлення та активізацію потенційних можливостей особистості, що дозволяють задовольнити її життєві потреби, реалізувати себе, а також забезпечити відповідність діяльності та поведінки потребам соціуму.

У зв'язку з цим потребує відчутної оптимізації вітчизняна система професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, здатних на приведення до визначених суспільством норм параметрів кожної дитини з церебральним паралічем, що характеризують розвиток її моторної функції, фізичних підготовленості й працездатності та досягаються заняттями фізичними вправами у різних формах під час навчання у навчально-реабілітаційному центрі для школярів із церебральним паралічем.

У цьому сенсі дослідження Світлани Володимирівни набуває особливої актуальності, оскільки дисертантка намагається окреслити теоретико-методичні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до соціальної адаптації дітей з церебральним паралічем у процесі фізичного виховання. Враховуючи вищенаведене, тема дисертаційного дослідження С. В. Шульце «Підготовка майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до

соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем» є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні і методичні основи соціально-педагогічної діяльності і соціально-педагогічної освіти» (РК №0109U002310). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 7 від 28.02.2012 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 28.01.2014 р.).

Оцінюючи **ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**, сформульованих у дисертації С.В. Шульце, слід зазначити, що значною мірою вона забезпечується чіткою структурою роботи і її логічною цілісністю, в якій матеріал викладений послідовно, а також комплексно розкрита проблема, визначена у дослідженні. Структура дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, є загалом обґрунтованою, а її складові взаємопов'язаними.

Правомірним є науковий апарат дисертації: чітко сформульовані мета і завдання дослідження, їх постановка та послідовність дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дослідження визначені відповідно до вимог і дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності.

Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на основі проведеного аналізу та узагальнення зібраних і опрацьованих особисто автором первинних матеріалів та достатнім обсягом вибірки. Всього експериментальним дослідженням було охоплено 177 студентів та 47 викладачів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені

Василя Стефаника», Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, а також 127 чинних фахівців із фізичної реабілітації, які здійснюють професійну діяльність у різних областях України.

У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного дослідження, які взаємно доповнювали один одного на теоретичному та емпіричному рівнях. Проведення автором поетапного науково-педагогічного пошуку (аналітико-пошукового, діагностико-емпіричного, формувального і підсумкового) дало можливість визначити рівень сформованості готовності студентів до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем та здійснити реалізацію експериментальної системи підготовки майбутніх фахівців із фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем.

Для діагностики рівня сформованості готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів із ЦП використано такі критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, продуктивно-коригувальний. Варто зауважити, що стан готовності до соціальної адаптації школярів з ЦП може відповідати високому, середньому чи початковому рівням.

Достатньою є й джерельна база дослідження, що налічує 259 найменувань, з яких 61– іноземними мовами. Дисертанткою проаналізовані та використані загалом всі відомі на даний час дослідження попередників і сучасних вчених щодо питань психолого-педагогічних основ формування готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до професійної діяльності із соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем, що свідчить про ґрунтовне вивчення значного досвіду, накопиченого як у теорії і практиці професійної підготовки в умовах вищої школи, так і в практиці соціальної діяльності. Список використаних джерел оформлений відповідно до встановлених вимог.

Не викликає сумнівів **наукова новизна і теоретична значущість** даного дисертаційного дослідження, найбільш значимими з яких є те, що вперше:

– змодельовано з позиції системно-середовищного, компетентнісного підходів та експериментально перевірено систему підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів із церебральним паралічем, складниками якої є: мета; завдання; принципи (навчально-дидактичні й специфічні); засоби, методи, форми реалізації спецкурсу «Соціальна адаптація школярів з церебральним паралічем», педагогічних та реабілітаційних практик, консультативних семінарів й інших дисциплін в рамках навчального процесу; педагогічні умови; контроль мотиваційного, змістового, процесуального, результативного компонентів за визначеними критеріями (мотиваційно-ціннісним, когнітивно-інформаційним, продуктивно-коригувальним), показниками й рівнями (початковим, середнім, високим) готовності здійснювати досліджуваний вид діяльності;

– обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів із церебральним паралічем на факультеті фізичного виховання у вищому навчальному закладі, як складової змодельованої системи, а саме: створення на заняттях спецкурсу емоційно-забарвленого освітнього середовища і предметно-розвивального на заняттях з інших дисциплін; спрямованість студентів на творчу самореалізацію, що стимулюється об'єктивним оцінюванням результатів навчання; націленість студентів на самооцінку результатів вибору засобів фізичного виховання та її зіставлення з експертною; використання сучасних інформаційних засобів передачі, одержання навчальної інформації і під час підготовки до занять.

Дисертантка демонструє належну структурованість наукового мислення. Провідною ідеєю дослідження, якої дотримується автор, є твердження про те, що формування необхідного рівня готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів із ЦП може відбутися за умови визначення структури і розроблення системи відповідної підготовки, а також її

педагогічних умов та підходів до реалізації із залученням комплексу сучасних засобів передачі й одержання необхідної інформації.

Подальше дослідження передбачало: проектування системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем; формування змісту елементів системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем; розробку компонентів, критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем; розробку педагогічних умов реалізації розробленої системи та досягнення високого рівня готовності студентів до досліджуваного виду професійної діяльності; багаторічну перевірку ефективності розробленої системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем.

Систему підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем у процесі навчання і виховання автор розглядає як взаємопов'язаний між собою, з формами, методами навчання систематизований навчальний матеріал, що формує спецкурс, побудований за вимогами кредитно-модульної системи, дисципліни, що викладалися в наступному після реалізованого спецкурсу семестрі і передбачали використання навчального матеріалу з метою забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем; семінари-практикуми на початку педагогічних практик, пакет наочно-інформаційного забезпечення занять майбутніми фахівцями з фізичної реабілітації.

Належної уваги заслуговує запропонований автором спецкурс «Соціальна адаптація школярів з церебральним паралічем», який є важливим елементом змістової складової розробленої системи і розкриває сутність соціальної

адаптації школярів з церебральним паралічем, її значення для професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації та фізичного виховання дітей з обмеженими функціями; конкретизує особливості адаптивного фізичного виховання дітей з церебральним паралічем як поліфункційного засобу їх соціальної адаптації, забезпечення міждисциплінарних зв'язків і реалізації останніх у виховній діяльності, сприяючи таким чином вирішенню різнопланових навчально-виховних завдань.

Оцінюючи **теоретичну і практичну значущість** результатів дисертаційного дослідження, необхідно зазначити, що запропонована система підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем передбачає зміст підготовки, педагогічний контроль, педагогічні умови реалізації змісту, впровадження яких у навчально-виховний процес здійснюється поетапно, забезпечуючи високий рівень готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до досліджуваного виду діяльності, що виявляється в здатності самостійно використовувати та збільшувати свої знання й уміння в напрямку їх використання при вирішенні завдань навчання та виховання школярів з церебральним паралічем. При цьому, використання одержаних результатів забезпечує формування у студентів умінь моделювати зміст та реалізовувати його у різних формах фізичного виховання під час роботи в спеціальних навчальних закладах і навчально-реабілітаційних центрах.

Практичну значущість мають проаналізовані автором ефективні засоби (фізичної реабілітації, інтернет-ресурси, тестування, мультимедійні презентації) і методи (проблемне навчання, тренінги, проектування професійної діяльності) навчання, спрямованих на розширення вже існуючих первинних професійних інтересів студентів; усвідомлене розуміння необхідності здійснення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем у майбутній професійній діяльності; формування особистісних якостей, знань й умінь організувати заняття фізичними вправами, масові спортивно-оздоровчі заходи; здійснювати

аналіз таких занять та вносити необхідні корективи для ефективного вирішення поставлених завдань.

Необхідно зазначити, що розроблені автором теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи впроваджені в навчально-виховний процес Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Івано-Франківського навчально-реабілітаційного центру та Кам'янець-Подільського багатoproфільного навчально-реабілітаційного центру, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у практиці роботи факультетів фізичного виховання вищих навчальних закладів і навчально-реабілітаційних центрів для осіб із церебральним паралічем, зокрема, методика реалізації змодельованої системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів із церебральним паралічем. Результати дослідження також можуть бути використаними під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін у системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації та післядипломної педагогічної освіти.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Публікації С.В. Шульце (якісно і кількісно) відповідають усталеним вимогам, у повному обсязі віддзеркалюють зміст та результати виконаного дослідження. Цінним є те, що результати дисертації відображено у 11 публікаціях, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті в закордонних наукових періодичних виданнях, 5 – в інших виданнях та матеріалах наукових конференцій. Поряд з тим, основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів.

Автореферат дисертації ґрунтовно і точно розкриває зміст дисертаційного дослідження, дає повне уявлення про наукову цінність, практичну значущість дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Шульце Світлани Володимирівни, слід вказати на деякі зауваження та дискусійні питання:

1. У підрозділі 1.3 «Теоретико-методичні основи забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем у професійній діяльності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації» розглядаються засоби і методи медико-соціальної реабілітації осіб з обмеженими функціями. Як дисертантка співвідносить ці поняття: «соціальна адаптація» і «медико-соціальна реабілітація»?
2. Оскільки вивірення термінологічного апарату є необхідною умовою будь-якого дослідження, а у тексті дисертації немає визначення ключового, на нашу думку, поняття «готовність майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем», вважаємо за доцільне почути думку автора щодо його тлумачення.
3. У підрозділі 2.4 «Напрями вдосконалення системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем» наведено лише результати анкетування викладачів вищих навчальних закладів у рамках досліджуваної проблеми. Які ж основні напрями вдосконалення системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем визначає автор?
4. Однією з важливих складових формування процесуального компоненту готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до забезпечення соціальної адаптації школярів з церебральним паралічем автор визначає педагогічне практикування, яке реалізується посередництвом проведення трьох педагогічних практик. У зв'язку з цим виникає питання: яка послідовність та місце їх проведення, мета і завдання, як ускладнюються

індивідуальні студентські завдання від практики до практики, що відображає системність їх проведення?

5. Потребує додаткового пояснення автора доцільність поділу формувального педагогічного експерименту на два етапи.

Викладені міркування викликані інтересом до цього дисертаційного дослідження та актуальністю питань, які розглядаються автором. Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер та ніяк не знижують наукової цінності рецензованої роботи, яка вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Детальне ознайомлення з текстом дисертаційної роботи і авторефератом, який ґрунтовно і точно розкриває зміст дисертаційного дослідження, дає повне уявлення про наукову цінність та практичну значущість дисертації. Робота оформлена відповідно до існуючих стандартів, у тексті дисертації наводяться необхідні посилання на цитовані джерела. Структура дисертаційної роботи повністю відповідає меті, завданням дослідження, наукові положення та висновки викладені достатньо конкретно, логічно; подані рекомендації мають прикладне значення.

Таким чином, є можливість зробити висновок, що дисертаційне дослідження Шульце Світлани Володимирівни є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій відображені нові науково обґрунтовані результати, що за своєю сукупністю вирішують конкретну наукову проблему – теоретичне та експериментальне обґрунтування системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до соціальної адаптації школярів із церебральним паралічем.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значимість для теорії і методики професійної освіти, а також відповідність поданої роботи вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», вважаємо, що її автор, Шульце Світлана Володимирівна, заслуговує на

присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

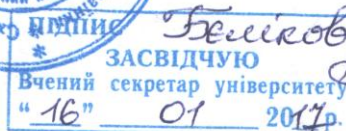
Офіційний опонент:

Завідувач кафедри теорії фізичного
виховання, фітнесу та рекреації
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор педагогічних наук, професор

Н. О. Белікова

Учений секретар

Л. С. Семенюк